

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ІМ'Я ОСОБИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

NUANCES OF THE PERSONAL NAME PROTECTION AT SOCIAL NETWORKS

Мороз В.П.,
здобувач*Київський університет права Національної академії наук України*

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних проблем практичної імплементації теоретико-методологічних напрацювань щодо захисту прав інтелектуальної власності на ім'я фізичної особи в соціальних мережах. Суттєве зростання ролі соціальних мереж (Facebook, LinkedIn, Twitter, Вконтакте, Однокласники тощо) у повсякденному житті суспільства обумовлює необхідність правової регламентації суспільних відносин, що відбуваються на їх теренах. Активне просування особи в соціальних мережах може мати наслідком набуття розрізняльної здатності імені особи, право на яке традиційно є особистим немайновим правом, та дозволяє його розглядати у якості об'єкта права інтелектуальної власності. Така можливість створює ряд особливостей у захисті прав на ім'я в соціальних мережах, правова регламентація яких станом на даний момент в чинному законодавстві України відсутня, а в правовій науці лише починає досліджуватися.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, засіб індивідуалізації, традиційний засіб індивідуалізації, нетрадиційний засіб індивідуалізації, право на ім'я фізичної особи, право на псевдонім, особисте немайнове право, соціальна мережа, захист права, суд.

Статья посвящена исследованию одной из актуальных проблем практической имплементации теоретико-методологических разработок относительно защиты прав интеллектуальной собственности на имя физического лица в социальных сетях. Существенный рост роли социальных сетей (Facebook, LinkedIn, Twitter, ВКонтакте, Одноклассники и т. д.) в ежедневной жизни общества обуславливает необходимость правовой регламентации общественных отношений, реализующихся на их просторах. Активное продвижение лица в социальных сетях может привести к приобретению различительной способности имени лица, право на которое традиционно является личным неимущественным правом, и позволяет его рассматривать в качестве объекта права интеллектуальной собственности. Такая возможность создает ряд особенностей в защите прав на имя в социальных сетях, правовая регламентация которых на данный момент в действующем законодательстве Украины отсутствует, а в правовой науке только начинает исследоваться.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, средство индивидуализации, традиционное средство индивидуализации, нетрадиционное средство индивидуализации, право на имя физического лица, право на псевдоним, личное неимущественное право, социальная сеть, защита права, суд.

Article is devoted to a research of one of actual problems of practical implementation of theoretical and methodological achievements concerning protection of intellectual property rights of physical person name at social networks. Essential growth of a role of social networks (Facebook, LinkedIn, Twitter, VKontakte, Odnoklassniki, etc.) in daily life of society causes need of a legal regulation of the public relations which are implemented on their background. Active promotion of the person on social networks can lead to acquisition of a distinctive capability of a name of the person, the right to which traditionally is the personal non-property right, and allows to consider it as an object of intellectual property right. Such opportunity creates a number of features in protection of the personal name intellectual property rights addressed to on social networks, which legal regulation at the moment in the current legislation of Ukraine is absent, and in legal science only begins to be researched.

In contemporary legal science, considerable attention is devoted to the study of means of individualization of civil relations participants. But, unfortunately, the provisions of the legislation on the intellectual property law are quite conservative and do not correspond to the real life social interactions.

The purpose of the article is the analyses of theoretical basics and practical nuances of the personal name protection at social networks.

In the article the author considers that the personal name can be protected as the object of intellectual property law that allows to be more confident at use of social networks.

Key words: intellectual property law, mean of individualization, traditional mean of individualization, non-traditional mean of individualization, right to a name, right to a stage name, mean of individualization, personal nonproperty right, social network, protection of right, litigation, court.

Актуальність теми обумовлена об'єктивними процесами розширення сфери інтелектуальної власності та залучення до правовідносин інтелектуальної власності тих об'єктів, які традиційно охороняються іншими інститутами цивільного права. Серед об'єктів інтелектуальної власності все частіше визначають таку категорію як нетрадиційні об'єкти. Так, право на ім'я або псевдонім, що є особистим немайновим правом, в окремих випадках стає загальновідомим і може отримати розрізняльну здатність по відношенню до певних товарів або послуг та розглядатися у якості об'єкта права інтелектуальної власності. В сучасному суспільстві особливої популярності набули різноманітні соціальні мережі (Facebook, LinkedIn, Twitter, Вконтакте, Однокласники тощо). З щоденним використанням таких соціальних мереж ім'я особи може дуже швидко стати загальновідомим та набути розрізняльної здатності, що неминує призведе до необхідності захисту прав на ім'я особи. Особливостям захисту прав на ім'я особи як об'єкта права інтелектуальної власності при використанні соціальних мереж і присвячена дана стаття.

Окремою специфічною категорією об'єктів права інтелектуальної власності є засоби індивідуалізації, розвиток яких обумовлений підвищенням необхідності розрізнення суб'єктів господарювання та виробленої ними продукції,

наданих послуг та виконаних робіт для полегшення вибору споживачів.

З активним розвитком засобів індивідуалізації як об'єктів права інтелектуальної власності серед них виокремлюється група об'єктів права інтелектуальної власності, які можна назвати нетрадиційними засобами індивідуалізації, до яких, зокрема, відносяться, право на ім'я фізичної особи, право на найменування юридичної особи, доменне ім'я та право на найменування держави або регіону.

Введення терміна «нетрадиційні засоби індивідуалізації» має умовний характер і відображає певну недостатність правового матеріалу, необхідного для визнання цих об'єктів у якості самостійних і традиційних об'єктів права інтелектуальної власності в цивільному праві України. Їх правовий режим відрізняється від режиму традиційних об'єктів, що охороняються авторським, патентним правом та правом, що регулює правовий статус традиційних засобів індивідуалізації. Особливі права правовласників таких об'єктів права інтелектуальної власності часто зводяться до визнання їх особистих немайнових прав на відповідні об'єкти, а також до матеріального стимулювання їхньої діяльності, оскільки нерідко вони не набувають виключного права на їх використання.

Особливістю правового регулювання нетрадиційних засобів індивідуалізації є одночасне регулювання таких об'єктів як загальними нормами цивільного та господарського права, які визначають особисті немайнові права на відповідні об'єкти права, так і положеннями права інтелектуальної власності, що визначають основи використання, охорони та захисту традиційних засобів індивідуалізації у вигляді знаків для товарів та послуг, комерційних найменувань та географічних позначень.

Слід зазначити, що міжнародно-правові акти не містять визначення та не регламентують питання використання, охорони та захисту такого нетрадиційного засобу індивідуалізації як ім'я (псевдонім) особи, що унеможлиблює вироблення єдиних стандартизованих підходів до врегулювання цього правового інституту.

Слід зазначити, що виокремлення імені особи (псевдоніму) у якості нетрадиційного засобу індивідуалізації повністю вписується в межі радикальної концепції визначення правової природи особистих немайнових прав, відносячи питання регулювання права на зазначений нетрадиційний засіб індивідуалізації до предмета регулювання права інтелектуальної власності.

Оскільки особисті немайнові права належать суб'єктам цивільно-правових відносин, а таким суб'єктом, зокрема, є фізична особа, є підстави говорити і про наявність у такого суб'єкта особистих немайнових прав, зокрема права на назву (найменування). До особистих немайнових прав суб'єктів-правовласників нетрадиційних засобів індивідуалізації цілком застосовними є загальні положення цивільного законодавства в сфері регулювання особистих немайнових прав.

З розвитком права інтелектуальної власності аспекти регулювання права на ім'я особи стали охоплюватися не лише концепцією позитивного регулювання вищезазначеного права як особистого немайнового права.

Так, ряд вчених, зокрема Козинець А. О., вважає, що до засобів індивідуалізації також можна віднести й інші позначення, що застосовуються для ідентифікації у сфері цивільних правовідносин, у т. ч., ім'я фізичної особи [3, с. 83].

Вбачається, що ім'я особи як нетрадиційний засіб індивідуалізації є специфічним різновидом використання особистих немайнових прав фізичної особи, що зводиться до використання окремих особистих немайнових прав з метою індивідуалізації людини. На користь такої гіпотези говорять ознаки нетрадиційних засобів індивідуалізації, які є спільними з відповідними особистими немайновими правами. Так, такий нетрадиційний засіб індивідуалізації як ім'я фізичної особи є невіддільним від свого носія, а також має абсолютний характер.

Водночас, на відміну від класичних особистих немайнових прав, право на ім'я як нетрадиційний засіб індивідуалізації, пов'язаний з персоніфікацією фізичних осіб, має на меті отримання доходу, тобто є пов'язаним відносинами комерціалізації, що є більш характерним саме для права інтелектуальної власності.

Вважаємо, що ім'я особи як нетрадиційний засіб індивідуалізації може виступати у якості об'єкта права інтелектуальної власності виключно за умови його комерціалізації, тобто можливості отримання прибутку від використання відповідного об'єкта.

Слід зазначити, що існуюче на сьогоднішній день міжнародне та вітчизняне законодавство в сфері права інтелектуальної власності не є досконалим, а рівень захисту нетрадиційних засобів індивідуалізації, незважаючи на постійний розвиток та зміни законодавства в сфері права інтелектуальної власності, навряд чи можливо назвати належним.

Таке становище пояснюється цілим рядом чинників, серед яких і те, що законодавець не встигає закріпити належним чином правове регулювання правовідносин, що породжує існування нових об'єктів права інтелектуальної власності і, власне, складна процедура внесення змін до чинного законодавства, і залежність державної політики у сфері права інтелектуальної власності від суб'єктивних факторів, і проблеми правозастосування.

Поняття «захист прав на нетрадиційні засоби індивідуалізації» є складовою захисту прав інтелектуальної власності та представляє собою передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів по визнанню, поновленню прав, а також усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності.

Специфікою захисту прав інтелектуальної власності на ім'я особи в соціальних мережах є складність визначення порушника права та доведення складу правопорушення. Ці питання потребують додаткового теоретичного доопрацювання та імплементації в процесуальному законодавстві.

Так, безумовно, в соціальних мережах будь-яка особа є достатньо публічною, її життя та діяльність є доступними для необмеженого кола осіб. Це обумовлює більші ризики можливих порушень прав користувача соціальних мереж, зокрема, права на ім'я, та створює необхідність впровадження належних механізмів захисту таких прав.

Однак, ідентифікувати особу порушника та довести його причетність до порушення достатньо складно. Для доведення вини особи у порушенні права на ім'я в соціальній мережі необхідно довести, що ім'я особи, зареєстроване в соціальній мережі відповідає справжньому (паспортному) імені особи та встановити місце її проживання (місцезнаходження), що може бути складним з технічного боку.

Особлива складність виникає у разі, якщо правовласник не є публічною особою та його ім'я (псевдонім) не використовується з метою отримання прибутку. В такому разі цілком можливо говорити, що відсутній склад правопорушення.

Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що введення терміну «нетрадиційні засоби індивідуалізації» має умовний характер і відображає певну недостатність правового регулювання у законодавстві та цивілістичній науці, необхідного для визнання цих об'єктів у якості самостійних і традиційних об'єктів права інтелектуальної власності в цивільному праві України. Питання захисту імені особи як нетрадиційного засобу індивідуалізації як об'єкту права інтелектуальної власності не знайшло свого відображення в чинному законодавстві України. Специфікою захисту прав на ім'я особи є його подвійна природа з одночасним регулюванням як інститутом особистих немайнових прав, так і правом інтелектуальної власності. Складність захисту прав на ім'я особи в соціальних мережах обумовлюється складністю доведення наявності складу правопорушення та потребує подальшого наукового доопрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникин А. С. Содержание и осуществление исключительных прав : Дис... канд. юрид. наук по спец. : 12.00.03 / А. С. Аникин. – М., 2008. – 240 с.
2. Давидова Н. О. Особисті немайнові права : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Давидова. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2008. – 160 с.
3. Козинець А. О. Право на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг : Монографія / А. О. Козинець. – К., ВПЦ Київський університет, 2007 – 312 с.
4. Красицька Л. В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян : монографія / Л. В. Красицька. – Донецьк, 2002. – 164 с.
5. Тархов В. А. Советское гражданское право. Часть вторая / В. А. Тархов. – Саратов : СГУ, 1979. – 231 с.
6. Флейшиц Е. А. Личные права граждан в гражданском праве Союза ССР и капиталистических стран. Учёные труды Всесоюзного института юридических наук НКЮ СССР / Е. А. Флейшиц. – Выпуск VI. – М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 207 с.